

SAMMANFATTNING

Det har blivit allt svårare att överblicka behovet av beredskapsåtgärder. I planeringen är det därför angeläget att fastställa vilka behov som i första hand måste tillgodoses.

Försörjningsmålen är olika i skilda krissituationer. I avspärrnings- och krigssituationer får man räkna med att den fredstida standarden måste sänkas avsevärt. Individens överlevnad och samhällets funktion skall dock söka säkerställas. I fredskriser är det däremot en strävan att så långt möjligt upprätthålla fredstida produktion, konsumtion, export och sysselsättning.

För att minska behovet av beredskapsåtgärder måste samhället bli mindre sårbart. Syftet med denna utredning är därför att sammanställa kunskap om planering och uppbyggnad av olika samhällsfunktioner och deras sårbarhet vid olika störningar.

Utredningen söker definiera begreppet sårbarhet. Samhället är en sammansatt struktur bestående av system. Dessa kan utsättas för hot av varierande slag varvid tre huvudgrupper kan urskiljas; fredskris, avspärrning, krig. Hot kan ge upphov till störning i någon del av systemet så att dess jämvikt rubbas.

Om systemen kan skadas så att dess funktioner störs eller upphör att gälla anses de sårbara.

Hur samhällets sårbarhet ska kunna minskas genom förbättringar och förändringar av systemens skadetålighet är en ledande frågeställning i utredningen. De olika systemens uppbyggnad och samband med varandra ökar betydligt. Förebyggande åtgärder inom planering och byggande kan på sikt ge ett starkare samhälle. För detta fordras förutom kunskap om åtgärder, samhälleliga styrmedel som t ex lagar, normer.

En avgörande förutsättning för att sjukvårdens kapacitet skall kunna utnyttjas inför fredskris, avspärrning eller krig är att den kan få sitt försörjningsbehov tillgodosett vad gäller el, vatten, värme, transporter, tvätt, mat, allmänna förbrukningsartiklar, läkemedel, vätskor, gaser, förbrukningsmateriel, reservdelar, teknisk service m m. Sjukvården är mycket känslig för störningar i dessa avseenden.

De äldre med sina speciella krav på samhällets utformning utgör en grupp människor, som blir speciellt utsatta i en krissituation.

Ett spritt boende i en storstad ställer stora krav på en räddningsorganisation samtidigt som en lokal äldreomsorg i den mindre kommunen innebär att man skulle hamna utanför de riskområden, som oftast finns på en större ort.

Transportnätets utformning har betydelse för hur övriga samhällsfunktioner lokaliseras, utnyttjas och påverkar på ett avgörande sätt möjligheterna för samhället att fungera i krigs- eller krissituation. Broar, trafikmot, järnvägsknutar, hamnanläggningar osv utgör strategiska mål i krig.

När det gäller distribution av varor från producenterna till konsumenterna finns det många led som är känsliga för störningar.

Bl a pekas på varutransporterna och lokaliseringen av lagercentraler som i de flesta fall har en utsatt placering vid krigsläge.

Den för landets livsmedelsförsörjning avgörande jordbruksproduktionen har alltmer koncentrerats till södra och mellersta Sverige. Detta innebär att försörjningen av jordbruksprodukter till övriga landet skulle kunna få allvarliga konsekvenser i ett krisläge. En väsentlig sårbarhet i jordbruksproduktionen ligger i det stora utlandsberoendet. För att klara livsmedelsförsörjningen i ett krisläge fordras en omfattande omställning av den svenska produktionen och konsumtionen.

Bebyggelsens uppvärmningssystem är idag ej tillräckligt flexibla för att klara en krissituation. Direktverkande eluppvärmning, som med nuvarande låneregler och låga installationskostnader främjas, är den uppvärmningsform som är mest sårbar eftersom den tillförda energin enbart kan distribueras på ett sätt.

För att upprätthålla en säker vattenförsörjning krävs att elförsörjningen är mycket tillförlitlig. Inga eller endast mycket korta stopp i elmatningen tillåts innan vattenförsörjningen stoppas. Övriga kritiska punkter för en fungerande vattenförsörjning kan variera från ort till ort.

Detta arbete måste ske samtidigt på flera nivåer i samhället. En förutsättning är att en allmän ökad medvetenhet skapas.

Cfs bör initiera debatt bland planerare, beslutsfattare och i massmedia, som syftar till att skapa förståelse för vikten av att samhällsplanering och byggande beaktar de hot som alltid existerrar inom eller utanför landets gränser.